

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์ทุกคนมีช่วงของการเจริญเติบโตค่อนข้างยาวนาน จากวัยเด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ต้องผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาหลายขั้นตอน คุณภาพชีวิตของมนุษย์เริ่มต้นจากชีวิตในวัยเด็กโดยเฉพาะช่วงชีวิตปฐมวัยหรืออายุระหว่าง 3 – 6 ปี

เด็กเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง เป็นความหวังของครอบครัว เป็นผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมและความเป็นมนุษยชาติ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ อนาคตของชาติจึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของเด็ก เด็กที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีพัฒนาการทุก ๆ ด้านที่เหมาะสมกับวัย ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจริยธรรม เป็นผู้ที่สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป

ระยะปฐมวัยเป็นระยะที่สำคัญที่สุดของชีวิต ถือเป็นช่วงวิกฤต (Critical Period) ที่เด็กสามารถเรียนรู้และพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองได้มาก สิ่งที่เกิดขึ้นกับเด็กในระหว่างวัยนี้จะมีผลต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กและเป็นพื้นฐานต่อการพัฒนาในวัยต่อ ๆ ไป การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยจึงมีความสำคัญมาก (เยาวพา เดชะคุปต์, 2541)

การจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัยหรือเด็กในระดับก่อนประถมศึกษา โดยนอกจากมุ่งให้เด็กมีความพร้อมที่จะเรียนในระดับประถมศึกษาแล้ว ยังเป็นการศึกษาพื้นฐานที่จะทำให้เด็กมีชีวิตในอนาคตที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน, 2529) สรุปได้ดังนี้

1. แนวการจัดประสบการณ์ ใช้เป็นแนวทางแก่ครูในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาให้ได้ผลดียิ่งขึ้น โดยสามารถพิจารณายึดหยุ่นตามกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของเด็ก
2. การจัดประสบการณ์ (กิจกรรมการเรียนรู้การสอน) เป็นการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก โดยไม่แยกเป็นรายวิชา แต่จะผสมผสานหลาย ๆ วิชาเข้าด้วยกัน เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติและการเล่นแบบต่าง ๆ ในแต่ละกิจกรรม
3. บุคลากร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก คุณภาพของบุคลากรจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อคุณภาพของการจัดการศึกษาในระดับนี้ด้วย

4. การจัดกิจกรรมเสริมแนวการจัดประสบการณ์ (กิจกรรมเสริมหลักสูตร) เป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็กให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อาจจัดกิจกรรมได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดประชุมผู้ปกครอง การจัดแสดงผลงานของเด็ก การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

5. การนิเทศการสอน เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินการจัดประสบการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนและครูให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความเข้าใจตรงกันในเรื่องจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาการ

รัฐบาลในฐานะที่เป็นผู้กำหนดทิศทางในการพัฒนาการศึกษาของประเทศ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของกระบวนการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาดังกล่าว จึงได้กำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา โดยที่รัฐและเอกชนร่วมมือกันจัดบริการการศึกษาในระดับนี้ให้ได้อย่างทั่วถึง และจะขยายการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ จัดงบประมาณสนับสนุน ในด้านคุณภาพจะสรรหาและพัฒนาครูอาจารย์ รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้สามารถจัดประสบการณ์ให้เด็กในวัยนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์และกำหนดมาตรฐานการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปกครองสามารถพัฒนาเด็กได้อย่างถูกต้อง และส่งเสริมให้โรงเรียนจัดการศึกษาระดับนี้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบวัฒนธรรมไทย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐได้รับมอบหมายจากรัฐบาล ให้ดำเนินการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาโดยมีเป้าหมายหลัก คือ เพื่อส่งเสริมให้เด็กวัยก่อนประถมศึกษาได้พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความพร้อมในการเข้าเรียนระดับประถมศึกษาอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

การจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ดำเนินการตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา พบว่ายังไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติเท่าที่ควร ทั้งนี้จากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) เกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนอนุบาลในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้สรุปว่ามีปัญหาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านอาคารสถานที่ สถานที่คับแคบ อาคารเรียนไม่เพียงพอ ไม่มีสนามเด็กเล่น สิ่งแวดล้อมไม่ดี อยู่ในชุมชนหนาแน่น และมีเสียงรบกวน

2. ด้านบุคลากร ครูขาดกำลังใจในการทำงาน ผู้บังคับบัญชาสั่งงานไม่ชัดเจน บุคลากรขัดแย้งกัน ไม่เข้าใจขอบข่ายงานที่รับผิดชอบและครูที่มีวุฒิทางอนุบาลมีจำนวนไม่เพียงพอ

3. ด้านการเรียนการสอน ขาดสื่อการเรียนการสอน และวัสดุอุปกรณ์ ครูขาดการพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอนใหม่ ๆ ในการใช้แนวการจัดประสบการณ์ และแผนการจัดประสบการณ์ ขาดการแลกเปลี่ยนความรู้กับโรงเรียนอื่น

4. ด้านอื่น ๆ ได้แก่ โรงเรียนได้รับงบประมาณน้อย ขาดการนิเทศภายใน ศึกษานิเทศก์ ไม่มีความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนอนุบาลและการบริหารงานของผู้บริหาร

5. โรงเรียนอนุบาลไม่คล่องตัว งานซับซ้อน การทำงานขาดการประสานงานกับหน่วยงานอื่น

นอกจากปัญหาดังกล่าวแล้ว จากการรายงานการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541) พบว่า ในระดับโรงเรียน ครูระดับก่อนประถมศึกษาประสบปัญหาในเรื่องการจัดการเรียนการสอน โดยสามารถสรุปประเด็นปัญหาต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ครูยังเน้นวิธีการให้เด็กอ่านออกเขียนได้ ทำเลขได้มากกว่าการสอนเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ และการเตรียมความพร้อม

2. ครูขาดทักษะที่สำคัญในการจัดประสบการณ์และกิจกรรมต่างๆ อย่างถูกต้องเหมาะสม

3. ครูขาดการพัฒนาทักษะการสอนด้วยวิธีสอนใหม่ๆ ทั้งยังขาดแคลนสื่อวัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน

4. ครูขาดความรู้ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนในระดับก่อนประถมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปัจจุบันมีโรงเรียนในสังกัดจำนวน 31,171 โรงเรียน ตั้งกระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่เฉลี่ย 2 หมู่บ้านต่อ 1 โรงเรียน มีนักเรียนในความรับผิดชอบ จำนวน 6,707,139 คน มีครูในสังกัดจำนวน 354,415 คน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541) จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติต้องรับผิดชอบโรงเรียน ครู และนักเรียนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการจัดระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพสูง

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชากรมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาวิกฤตขึ้นหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในปัจจุบันและมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบไปอีกหลายปี ในช่วงเวลาดังกล่าวทุกองค์การของทั้งภาครัฐและเอกชนต้องเผชิญกับปัญหาด้านการขาดแคลนงบประมาณและเงินทุน จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงและมีการพัฒนาประสิทธิภาพระบบการจัดการองค์กรเพื่อรองรับปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจังภายใต้เงื่อนไขและสภาพปัจจุบัน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงกำหนดนโยบาย ทิศทางการพัฒนาและกำหนดแผนพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการและพัฒนามาตรฐานโรงเรียนขนาดเล็ก และรูปแบบการใช้ ทรัพยากรร่วมกันภายใต้ข้อจำกัดและสถานการณ์ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ, 2541)

โรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่ผู้ปกครองตั้งความหวังไว้อย่างสูง เพื่อเป็นที่ประสิทธิประสาท ความรู้ อบรมบ่มนิสัยลูกหลานให้มีคุณธรรม จริยธรรมดี เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ตั้งแต่ครอบครัว จนถึงประเทศชาติ แต่ในปัจจุบันนี้ ผู้ปกครองต่างไม่แน่ใจในคุณภาพของโรงเรียนแต่ละโรงเรียนว่า มีความเป็นมาตรฐานเท่าเทียมกันเพียงใด ถึงแม้กระทรวงศึกษาธิการจะประชาสัมพันธ์กันมา ตลอดว่าโรงเรียนทุกโรงเรียนมีมาตรฐานเท่าเทียมกันในด้านองค์ประกอบ ทั้งอาคารเรียน อาคาร ประกอบการ วัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอน แม้แต่ครูอาจารย์ก็จบมาจากสถาบันการศึกษาเดียวกัน ก็ตาม (สมชาย เทพแสง, 2542)

ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงได้พัฒนาประสิทธิภาพการจัด การศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาให้สูงขึ้นทั้งในด้านบุคลากร การจัดการเรียนการสอน สื่อวัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ และระบบการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นการประกันโอกาส ประกันคุณภาพ และประกันประสิทธิภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ สร้างความมั่นใจ แก่ผู้ปกครองและเพิ่มบทบาทการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ อย่างจำกัดให้คุ้มค่าและให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาที่เน้นการปฏิบัติจริง การกระจายอำนาจ การพิจารณาและการตัดสินใจลงในระดับพื้นที่ ให้การสนับสนุนอย่างเต็มอภาค มีการปรับปรุงการดำเนินงานให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เน้นระบบการพัฒนาเครือข่าย โรงเรียนและเครือข่ายครู เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนา ในลักษณะร่วมกันคิดช่วยกันทำ ให้และรับบริการทางวิชาการซึ่งกันและกัน และมีส่วนร่วมในการประเมินผลความสำเร็จ

โรงเรียนอนุบาลอำเภอเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาใน รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบเครือข่ายวิทยาเขตซึ่งมีที่มาของการจัด คือ เนื่องจากโรงเรียน อนุบาลประจำจังหวัดเป็นที่ยอมรับของประชาชนในด้านคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของประชาชน ในแต่ละปีการศึกษาจะมีประชาชนนำบุตรหลานไปสมัครเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก โรงเรียนมักเกิด ปัญหาการรับเด็กเข้าเรียน กล่าวคือไม่สามารถที่จะรับเด็กเข้าเรียนทุกคนได้ สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงมีแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียน การสอนของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ด้วยการพัฒนาโรงเรียนที่มีความพร้อมและมีศักยภาพ ในทุกอำเภอ ในรูปแบบเครือข่ายของโรงเรียนอนุบาลขึ้น โดยมีโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดเป็น

โรงเรียนศูนย์ ทำหน้าที่ช่วยเหลือและให้การสนับสนุนด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาโรงเรียนในระดับอำเภอ ให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกับโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด เป็นที่ยอมรับของชุมชนและท้องถิ่น และเพื่อให้นักเรียนในเขตอำเภอได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ เป็นโรงเรียนที่มีมาตรฐานและคุณภาพในการจัดการศึกษาโรงเรียนหนึ่ง

แนวทางการดำเนินงานในการจัดเครือข่ายวิทยาเขต มีดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีเป้าหมายจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลอำเภอ อำเภอละ 1 โรงเรียน โดยมีโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดเป็นโรงเรียนศูนย์ ทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายที่จะสนับสนุน และให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ การบริหารจัดการ และด้านอื่น ๆ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ของบุคลากร

การจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลอำเภอ ที่ใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบเครือข่ายวิทยาเขต เป็นนโยบายใหม่ที่มีการวางแผนและมีการเตรียมการไว้อย่างสมบูรณ์ในปีการศึกษา 2540 และนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติตั้งแต่ปีการศึกษา 2541 เป็นต้นไป เพื่อพัฒนาโรงเรียนอนุบาลระดับอำเภอให้มีคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนที่ทัดเทียมกับโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด และเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม โดยปรับปรุงการบริหารจัดการ สภาพแวดล้อม บุคลากร หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินพัฒนาการของเด็ก และการนิเทศการสอน โดยมุ่งพัฒนาเด็กทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างเต็มศักยภาพ ด้วยการจัดการเรียนการสอนที่เน้นตัวเด็กเป็นสำคัญ และให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุข จากผลการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) เกี่ยวกับปัญหาการดำเนินการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนอนุบาลในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่าการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาที่ได้ดำเนินการตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มักเกิดปัญหา และยังไม่เกิดประสิทธิผล และประสิทธิผลในทางปฏิบัติเท่าที่ควร ดังนั้นการที่โรงเรียนอนุบาลอำเภอได้จัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพทัดเทียมกับโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด และเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมนั้น ในระยะแรกโรงเรียนย่อมประสบปัญหามากมาย ทั้งในด้านนโยบายการจัดการเรียนการสอนที่ขาดการประสานงานกับหน่วยงานอื่น อาคารสถานที่ที่คับแคบ อาคารเรียนมีจำนวนไม่เพียงพอ และขาดสนามเด็กเล่น บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา และขาดวุฒิการศึกษาปฐมวัย ครูระดับก่อนประถมศึกษาขาดการพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอนใหม่ ๆ ในการจัดประสบการณ์ โรงเรียนขาดสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขาดความรู้ในการวัดและประเมินพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา และขาดการนิเทศการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนอนุบาลอำเภอ ที่ใช้

รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบเครือข่ายวิทยาเขต เพื่อแก้ไขปัญหาและขจัดปัญหาที่จะเกิดขึ้น และยังเป็นแนวทางที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนอนุบาลอำเภอเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ ที่ใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบเครือข่ายวิทยาเขต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในด้านนโยบายการจัดการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อม การจัดและพัฒนาบุคลากร หลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การเรียนรู้ของเด็ก การวัดและประเมินพัฒนาการ และการนิเทศการสอน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ ที่ใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบเครือข่ายวิทยาเขต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในด้านนโยบายการจัดการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อม การจัดและพัฒนาบุคลากร หลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การเรียนรู้ของเด็ก การวัดและประเมินพัฒนาการ และการนิเทศการสอน

2. ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและครูระดับก่อนประถมศึกษาที่เป็นหัวหน้าสายชั้นระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ ที่ใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบเครือข่ายวิทยาเขต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียน แบบสอบถามครูระดับก่อนประถมศึกษา แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน แบบสัมภาษณ์ครูระดับก่อนประถมศึกษา และแบบสังเกตครูระดับก่อนประถมศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ข้อตกลงเบื้องต้น

ขนาดของโรงเรียนอนุบาลอำเภอและระยะเวลาที่โรงเรียนใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบเครือข่ายวิทยาเขต ไม่มีผลต่อการดำเนินการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สภาพการจัดการเรียนการสอน หมายถึง ลักษณะตามความเป็นจริงของวิธีการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ในด้านนโยบายการจัดการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อม การจัดและพัฒนาบุคลากร หลักสูตรหรือแนวการจัดการประสบการณ์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การเรียนรู้ของเด็ก การวัดและประเมินพัฒนาการ และการนิเทศการสอน ในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ ที่ใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบเครือข่ายวิทยาเขต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ปัญหาการจัดการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาไม่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ในด้านนโยบายการจัดการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อม การจัดและพัฒนาบุคลากร หลักสูตรหรือแนวการจัดการประสบการณ์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การเรียนรู้ของเด็ก การวัดและประเมินพัฒนาการ และการนิเทศการสอน ในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ ที่ใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบเครือข่ายวิทยาเขต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

นโยบายการจัดการเรียนการสอน หมายถึง แผนงานต่าง ๆ หลักและวิธีปฏิบัติที่ถือเป็นแนวดำเนินการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน ได้แก่ การวางนโยบาย การประสานงานด้านนโยบาย ความช่วยเหลือจากโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด นโยบายการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน การดำเนินการตามนโยบาย และการประชาสัมพันธ์นโยบายการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน

การจัดสภาพแวดล้อม หมายถึง การจัดสภาพต่าง ๆ ในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ได้แก่ การเตรียมอาคารสถานที่ การจัดอาคารเรียน การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน การจัดห้องกิจกรรมพิเศษ การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน การจัดมุมประสบการณ์ และการจัดสื่อ ครุภัณฑ์

การจัดและพัฒนาบุคลากร หมายถึง การดำเนินการและส่งเสริมการปฏิบัติงานของครูในการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ได้แก่ การสำรวจความพร้อมของครู การจัดครูเข้าสอน การเตรียมบุคลากร การเตรียมตัวของครู การส่งเสริมให้ครูมีความรู้เพิ่มเติม การเพิ่มพูนความรู้ของครู และการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน

หลักสูตรหรือแนวการจัดการประสบการณ์ หมายถึง แนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กอายุ 3-6 ปี ได้แก่ ชนิดของเอกสารหลักสูตร แหล่งที่มาของเอกสารหลักสูตร การจัดทำเอกสารหลักสูตร การวางแผนการใช้เอกสารหลักสูตร จุดประสงค์การใช้เอกสารหลักสูตร การใช้

เอกสารหลักสูตร การบริการเอกสารหลักสูตร การเพิ่มพูนความรู้ในการใช้หลักสูตร การปรับใช้หลักสูตร และการประชาสัมพันธ์หลักสูตร

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การที่ครูจัดประสบการณ์หรือสถานการณ์ ให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่ การเตรียมตัวของครูก่อนการจัดกิจกรรม การจัดทำตารางกิจกรรมประจำวัน การวางแผนการจัดกิจกรรม การเลือกเนื้อหา การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ บุคลิกภาพครู หลักการจัดกิจกรรม เทคนิคการจัดกิจกรรม การจัดกิจกรรมประจำวัน หลักการจัดมุมประสบการณ์ กิจกรรมเสริมการเรียนรู้นอกเวลาเรียน และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอน หมายถึง ตัวกลางในการนำความรู้จากครูสู่เด็ก ได้แก่ หลักการใช้สื่อ แหล่งที่มา การผลิต การใช้สื่อ การดำเนินการหลังการใช้สื่อ การเก็บรักษา และซ่อมแซมสื่อ

การเรียนรู้ของเด็ก หมายถึง การที่เด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ได้แก่ ลักษณะและพื้นฐานการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ พฤติกรรมของเด็กในขณะร่วมกิจกรรม และการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก

การวัดและประเมินพัฒนาการ หมายถึง การใช้เครื่องมือต่าง ๆ วัดและประเมินผลพัฒนาการ และความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก ได้แก่ ความสำคัญ หลักการ การดำเนินการก่อนการวัดและประเมินพัฒนาการ วิธีการ เครื่องมือ และระยะเวลาในการวัดและประเมินพัฒนาการเด็ก

การนิเทศการสอน หมายถึง ความพยายามทุกอย่างของผู้บริหารโรงเรียนและฝ่ายวิชาการของโรงเรียนหรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย ที่จะช่วยพัฒนาครูในการปรับปรุงการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้นิเทศการสอน การคัดเลือกผู้นิเทศการสอน กิจกรรมการนิเทศการสอน ระยะเวลาในการนิเทศการสอน และการปรับปรุงการเรียนการสอนหลังผ่านการนิเทศการสอน

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ ที่ใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบเครือข่ายวิทยาเขต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ครู หมายถึง ผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา ที่เป็นหัวหน้าสายชั้นระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ ที่ใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบเครือข่ายวิทยาเขต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

โรงเรียนอนุบาลอำเภอ หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่เปิดทำการสอนระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษาที่มีความพร้อมในการพัฒนา และตั้งอยู่ในชุมชนหลัก อำเภอละ 1 โรงเรียน ที่ใช้การพัฒนาในรูปแบบเครือข่ายวิทยาเขต โดยได้รับความช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนทางด้านวิชาการ และด้านอื่น ๆ จากโรงเรียนศูนย์ เพื่อให้มีมาตรฐานเดียวกันกับโรงเรียนศูนย์

โรงเรียนศูนย์ หมายถึง โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนทางด้านวิชาการ และด้านอื่น ๆ แก่โรงเรียนอนุบาลอำเภอ ที่ใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบเครือข่ายวิทยาเขต จนสามารถพัฒนาให้มีมาตรฐานเดียวกัน

รูปแบบเครือข่ายวิทยาเขต หมายถึง ความร่วมมือและการติดต่อประสานงานระหว่างโรงเรียนที่มีคุณภาพสูงซึ่งเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมกับโรงเรียนที่มีความพร้อมในการพัฒนา เพื่อให้ความช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการและด้านอื่น ๆ จนสามารถพัฒนาโรงเรียนที่มีความพร้อมในการพัฒนา ให้มีมาตรฐานเดียวกัน โดยให้โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดเป็นโรงเรียนศูนย์เพื่อช่วยพัฒนาโรงเรียนเครือข่าย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีลำดับขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากหนังสือ เอกสาร วารสาร หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ของกรมวิชาการ แผนพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2. ประชากรและตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารโรงเรียนและครูระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ ที่ใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบเครือข่ายวิทยาเขต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 950 โรงเรียน จาก 12 เขตการศึกษา

2.2 ตัวอย่างประชากร ได้แก่

- 1) ผู้บริหารโรงเรียนและครูระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ ที่ใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบเครือข่ายวิทยาเขต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวนทั้งสิ้น 250 โรงเรียน เป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 250 คน และครูหัวหน้าสายชั้นระดับก่อนประถมศึกษา จำนวน 250 คน รวมทั้งสิ้น 500 คน สำหรับการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม
- 2) ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 12 คน และครูหัวหน้าสายชั้นระดับก่อนประถมศึกษา จำนวน 12 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน สำหรับการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์
- 3) ครูประจำชั้นระดับก่อนประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 12 คน และครูประจำชั้นระดับก่อนประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 12 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน สำหรับเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีทั้งหมด 5 ชุด คือ แบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียน แบบสอบถามครูระดับก่อนประถมศึกษา แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน แบบสัมภาษณ์ครูระดับก่อนประถมศึกษา และแบบสังเกตครูระดับก่อนประถมศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

- 1) ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่งไปยังสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดที่เป็นตัวอย่างประชากร เพื่อแจ้งให้กับผู้บริหารระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับโรงเรียน และครูทราบ เพื่อขอความร่วมมือในการวิจัย
- 2) ผู้วิจัยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1) ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ โดยขอความร่วมมือให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูระดับก่อนประถมศึกษาตอบแบบสอบถามและส่งคืนผู้วิจัย โดยเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 250 คน และครูระดับก่อนประถมศึกษา จำนวน 250 คน รวมทั้งสิ้น 500 คน

2.2) สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน และครูหัวหน้าสายชั้นระดับก่อนประถมศึกษาจาก 12 เขตการศึกษา เขตการศึกษาละ 1 จังหวัด จังหวัดละ 1 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน ได้ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 12 คน และครูหัวหน้าสายชั้นระดับก่อนประถมศึกษา จำนวน 12 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน

2.3) สังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูประจำชั้นระดับก่อนประถมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนจากข้อ 2.2) โรงเรียนละ 1 คน และครูประจำชั้นระดับก่อนประถมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนจากข้อ 2.2) โรงเรียนละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

- 1) นำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้บริหารโรงเรียน และครูระดับก่อนประถมศึกษา มาวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่และคำนวณหาค่าร้อยละ โดยนำเสนอในรูปของตารางประกอบความเรียง
- 2) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและครูระดับก่อนประถมศึกษา มาวิเคราะห์รายละเอียดของสภาพและปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอน โดยนำเสนอในรูปความเรียง ตามลำดับความถี่
- 3) นำข้อมูลที่ได้จากสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูประจำชั้นระดับก่อนประถมศึกษาปีที่ 1 และครูประจำชั้นระดับก่อนประถมศึกษาปีที่ 2 มาวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ และคำนวณหาค่าร้อยละ โดยนำเสนอในรูปของตารางประกอบความเรียง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบสภาพและปัญหาในการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนอนุบาลอำเภอ ที่ใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบเครือข่ายวิทยาเขต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนอนุบาลอำเภอ ที่ใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบเครือข่ายวิทยาเขต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติให้มีประสิทธิภาพสูงสุด
3. เป็นแนวทางสำหรับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในการสนับสนุนและแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนอนุบาลอำเภอ ที่ใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบเครือข่ายวิทยาเขตต่อไป